

ДОПУСТИМІСТЬ ДОКАЗІВ ПО ВІДНОШЕННЮ ДО СВІДКА, ЗГОДОМ ОТРИМАВШОГО СТАТУС ПІДОЗРЮВАНОВОГО

Андрій Васильович Крушеницький,

*викладач кафедри кримінального процесу та криміналістики факультету № 1
Донецького державного університету внутрішніх справ, капітан поліції*

Артем Борисович Сердечний,

*курсант 406-го навчального взводу факультету № 1
Донецького державного університету внутрішніх справ*

Актуальною на сьогоднішній день проблемою є правове регулювання обов'язків та можливостей процесуально задіяних осіб з урахуванням всіх особливостей та прогалин, які існують у Кримінальному процесуальному кодексі. Тому чітке дотримання норм законодавства, вдалі тактичні дії та здібність до прогнозування в окремих випадках розвитку кримінального провадження можуть слугувати запобіжником від помилок, правопорушень та колізій, які завдають проблем органам досудового розслідування, процесуальному керівництву та особам, які в певний момент, наділяються спеціально визначеними повноваженнями та обов'язками.

Досить часто, проводячи досудове розслідування, слідчий стикається із ситуацією, коли особа, перебуваючи в статусі свідка цілком може мати безпосереднє відношення до скоєного злочину та імовірно отримає повідомлення про підозру. Проблема полягає в тому, що стаття 67 КПК містить положення, де чітко зазначено, що за завідомо неправдиві показання слідчому, прокурору, слідчому судді чи суду або за відмову від давання показань слідчому, прокурору, слідчому судді чи суду, крім випадків, передбачених цим Кодексом, свідок несе кримінальну відповідальність [1]. Тобто, законодавець окреслив вимоги до інформації, яка надається свідком та теоретичні наслідки нехтування цими вимогами. Більш того, спираючись на покази свідка, слідчий має право на проведення експертиз та інших слідчих дій, покладених на збирання доказової бази. З перебігом часу, встановлюється, що особа-свідок насправді є активним

учасником кримінального правопорушення та повідомляється про підозру. В ході проведення допиту, вже підозрюваний, керуючись статтею 42 КПК, може давати пояснення, показання з приводу підозри, обвинувачення чи в будь-який момент відмовитися їх давати. Загалом не є виключенням коли, підозрюваний, намагаючись уникнути покарання, може надавати органам досудового розслідування неправдиву інформацію, але проблема проявляє себе саме в тому аспекті, що ця особа, перебуваючи в статусі свідка, була попереджена про кримінальну відповідальність за неправдиві показання.

Відповідно до ч. 3 ст. 87 КПК, недопустимими є докази, що були отримані: з показань свідка, який надалі був визнаний підозрюваним чи обвинуваченим у цьому кримінальному провадженні [1].

Тобто, досліджуючи вищенаведену тезу, можемо зробити висновок, що усі слідчі (розшукові) дії, проведені на підставі показань свідка та докази, виявлені в ході слідчих (розшукових) дій є марними, бо зміна процесуального статусу особи відразу визнає зібраний матеріал недопустимим. Ця норма, по суті, містить у собі положення, яке в науковій літературі дістало назву «правило про плоди отруєного дерева». У вітчизняному законодавстві доктрина «плодів отруйного дерева» відображена у ч. 2 ст. 86 та ст. 87, ч. 1 ст. 88, ст. 89 КПК України.

Згідно з цим правилом, якщо на підставі незаконно отриманих доказів були одержані інші докази, то вони є недопустимими, оскільки є похідними від незаконно отриманих (плоди отруєного дерева теж отруйні).

Так, Циганюк В.В. в науковій роботі «Доктрина плодів отруйного дерева у кримінальному процесуальному законодавстві України» зазначає, що ч. 3 ст. 87 КПК України не оперує поняттям «істотні порушення прав людини і основоположних свобод», однак визначає, що ці докази також є недопустимими [3, с. 57].

В даній ситуації, хотіли б зосередити увагу, щодо думки науковця Вапнярчука В.В, який в науковій роботі «Істотність порушень кримінальної

процесуальної форми як умова визнання доказів недопустимими», що допустимим чи недопустимим може визнаватися тільки якийсь окремих доказ (відомості про певні факти) – а не факт, який він встановлює. Факт не може бути допустимим чи недопустимим. Він може оцінюватися як належний або ні, достовірний або сумнівний, спірний і т.п., але не з позиції допустимості. Звідси слідує, що при визнанні будь-якого доказу недопустимим факт, що в ньому міститься, цілком може бути встановлений сукупністю інших зібраних у справі доказів. Інакше дійдемо до абсурду – неправильно проведений допит одного свідка потягне недопустимість показань десяти інших, які розповіли про той же факт [4, с.11].

Особливої уваги заслуговують концепції «чаю і чорнил» та «розбитого дзеркала», які представлені в науковій роботі М. Гузели «Проблеми визнання доказів недопустимими в кримінальному провадженні». Вони сформувалися під час розвитку концепцій, відповідно, «асиметрії правил допустимості» та «плодів отруйного дерева» як своєрідні відгалуження. Концепції «чаю та чорнил» та «розбитого дзеркала» є взаємовиключними. Ложка чорнила псує стакан чаю, («чай і чорнило» – аналог плодів отруйного дерева). Якщо дзеркало розбилося, можна подивитися, що видно в кожній його частинці («розбите дзеркало»). Відповідно до першої теорії будь-яке порушення вимог допустимості доказів тягне неможливість їхнього використання у кримінальному процесі. Друга теорія оцінює докази з погляду не єдиного масиву інформації, що міститься у передбаченому законом джерелі, а за її самостійними блоками, кожен з яких пов'язаний єдиним змістом та підтверджує або спростовує одну чи декілька обставин, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні. Тобто використання правил диференціації доказів є правомірним лише у випадках, коли порушення вимог допустимості стосується не всього доказу, а лише окремого блоку. Прихильники другого підходу наводять переконливі аргументи на користь концепції диференціації доказів. Науковці зазначають, що громадяни звільнені від обов'язку давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло

яких визначається законом (ч. 1 ст. 63 Конституції України), але не від обов'язку давати такі показання та пояснення щодо інших осіб [2]. Отже, в показаннях свідка, не попередженого про відповідну конституційну норму, можуть поєднуватися, по-перше, дані стосовно близьких родичів, які можуть стати відомими внаслідок необізнаності особи про свої права, а по-друге, інші відомості, які вона зобов'язана представити правоохоронним органам у будь-якому разі. Послідовники першого підходу повинні визнати допустимим доказом показання в цілому, а другого – тільки ті відомості і в тій частині, які стосуються себе, членів сім'ї чи близьких родичів [5, с. 429].

Роблячи висновок, хочемо приділити увагу неврегульованості таких випадків нормами чинного КПК, що створює підстави для зайвих дій слідчого, які з практичної точки зору є ефективними, а з законодавчої можуть бути результативно нікчемними. Більш того, враховуючи те, що подібний розвиток подій не є виключним та рідким за своєю суттю, хочемо наголосити на тому, що вищенаведена ситуація потребує відповідних чітко-прописаних та пояснених змін.

Список використаної літератури:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. *Офіційний сайт Верховної ради України* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 28.09.2021)
2. Конституція України. Офіційний сайт Верховної Ради України (ВВР). 1996. № 30. с. 141. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 28.09.2021)
3. Циганюк Ю.В. Доктрина «плодів отруйного дерева» у кримінальному процесуальному законодавстві України. *Вісник кримінального судочинства, 2019* С.54-65. URL: https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/2_2019_tsyganuk.pdf (дата звернення: 28.09.2021)
4. Вапнярчук В.В. Істотність порушень кримінальної процесуальної форми як умова визнання доказів недопустимими. *Вісник кримінального*

С.8-14. URL: https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/4_2019_VAPNYARCHUK.pdf
(дата звернення: 28.09.2021)

5. Гузела М.В. Проблема визнання доказів недопустимими у кримінальному провадженні. *Вісник Львівського університету*, 2015 С. 423-434.
URL:http://www.irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=Vlnu_yu_2015 (дата звернення: 28.09.2021)